

RAAP-NOTITIE 5170

Natuurontwikkeling Heerlijkheid Montfort in Montfort

Gemeente Roerdalen
Resultaten van de archeologische inspectie
van de graafwerkzaamheden



Archeologisch Adviesbureau

6000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.



Colofon

Opdrachtgever: Stichting het Limburgs Landschap

Titel: Natuurontwikkeling Heerlijkheit Montfort in Montfort, gemeente Roerdalen;
resultaten van de archeologische inspectie van de graafwerkzaamheden

Status: eindversie

Datum: 10 februari 2016

Auteur: R. Roggen MA

Projectcode: MOHEE3

Bestandsnaam: NO5170_MOHEE3

Projectleider: R. Roggen MA

Projectmedewerker: Huub Schmitz

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: geen

ARCHIS-waarnemingsnummer: geen

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 3293430100

Autorisatie: drs. J.A.M. Roymans

Bevoegd gezag: Gemeente Roerdalen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2015

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In juli en augustus 2015 zijn in opdracht van de Stichting het Limburgs Landschap diverse natuurherinrichtingsmaatregelen in het natuurgebied Heerlijkheit Montfort archeologisch begeleid door RAAP Archeologisch Adviesbureau. De werkzaamheden bestonden uit het uitgraven van drie laagten (oppervlakte 0,49 ha) tot een maximale diepte van 1,25 m beneden maaiveld en het afgraven van de tussenliggende percelen tot 0,5 m beneden maaiveld. De extensieve begeleiding bestond enerzijds uit het opvolgen van de graafwerkzaamheden door amateurarcheoloog dhr. Huub Schmitz en anderzijds uit een wekelijkse inspectie door een archeoloog van RAAP Archeologisch Adviesbureau.

Het archeologisch onderzoek heeft tijdens de graafwerkzaamheden geen behoudenswaardige vindplaatsen aangetroffen. Wel zijn resten gerelateerd aan de kasteelbiotoop van Montfort gevonden. De resten zijn verbonden aan veenwinning, militaire gebeurtenissen, en visvangst in en rondom het kasteelterrein.

Tijdens het veldonderzoek bleek duidelijk dat het oorspronkelijke veenpakket vrijwel volledig ontgraven was. Centraal binnen het plangebied zijn sporen van de veenontginning gevonden, de sporen dateren rond 1634. Verhalen van belegeringen en schermutselingen rondom het kasteelterrein zijn tijdens het onderzoek tastbaar geworden door de vondst van 19 musketkogels. De kogels dateren vanaf de Nieuwe Tijd. In de marge van de uitgraving is een zuidwest-noordoost georiënteerde puinlaag aangetroffen. Onder de puinlaag bevond zich een sterk humeus donkerbruin bodempakket. Volgens de voormalige eigenaar is het puinpakket de demplaag van een oude gracht. De gracht voedde de Visvijver(s) ten noorden van het kasteel met vers water van de Vlootbeek.

Deze resultaten zijn tot stand gekomen door een voortvarende samenwerking tussen de uitvoerder en dhr. Huub Schmitz.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Algemeen kader en geplande ingrepen.....	5
1.2 Administratieve gegevens	5
1.3 Richtlijnen en randvoorwaarden	6
1.4 Dankwoord.....	6
2 Methoden.....	8
2.1 Inleiding en doelstelling	8
2.2 Extensieve archeologische inspectie van de gegraven vlakken	8
2.3 Onderzoeksvragen	9
3 Resultaten	11
3.1 Inleiding.....	11
3.2 Resultaten	11
4 Conclusie.....	16
Literatuur	17
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	18
Gebruikte afkortingen	19

1 Inleiding

1.1 Algemeen kader en geplande ingrepen

In 2015 zijn in opdracht van Stichting het Limburgs Landschap diverse natuurherinrichtingsmaatregelen in het natuurgebied Heerlijkheit Montfort archeologisch begeleid door RAAP Archeologisch Adviesbureau. De werkzaamheden bestonden uit het uitgraven van drie laagten (oppervlakte 0.49 ha) tot een maximale diepte van 1,25 m beneden maaiveld. Tevens zal ook de top-laag van het tussenliggende gebied worden ontgraven tot 50 cm -Mv (oppervlakte 0.64 ha).

Het vooronderzoek (Sprengers en Roymans, 2014) heeft voor het onderzoeksgebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Er geldt een verwachting voor resten gerelateerd aan de kasteelbiotoop van het kasteel van Montfort. Concreet worden sporen en of vondsten verwacht van een midden 16 de eeuwse visvijver (houten palen, steiger, duikertjes, greppels, loden netverzwaringen, etc.), militaire resten gerelateerd aan de tachtigjarige oorlog (kanonskogels, wapentuig, etc.) en veenwinning (oude veenputten, gereedschap, afwateringsgreppel richting vlootbeek). Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek werd archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht in de vorm van een archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden. De vorm van het vervolgonderzoek is in het PvE vastgelegd als een extensieve begeleiding (Sprengers 2015).

1.2 Administratieve gegevens

- type onderzoek: extensieve archeologische begeleiding
- bevoegd gezag: gemeente Roerdalen
- provincie: Limburg
- gemeente: Roerdalen
- plaats: Montfort
- toponiem: kasteel Montfort
- kaartbladnummer: volgens topografische kaart 1:25.000: 60B
- oppervlakte plangebied: ca. 4.16 ha
- oppervlakte ingrepen: 1.15 ha
- centrum coördinaat (X/Y): 193.853 / 348.712
- hoogte maaiveld (Z): ca. 26.30 m +NAP
- ARCHIS-waarnemingsnummer(s):
- ARCHIS-vondstmeldingsnummer(s):
- ARCHIS-monumentnummer(s):
- ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer(s): 3293430100

1.3 Richtlijnen en randvoorwaarden

De archeologische begeleiding is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. Specifiek voor het beekdal geldt als richtlijn de KNA Leidraad Beekdalen in Pleistoceen Nederland (CCvD, 2008). RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in dit rapport beschreven (zie verklarende woordenlijst).

1.4 Dankwoord

Raap Archeologisch adviesbureau wenst Stichting het Limburgs landschap te danken voor de voortvarende samenwerking.

Speciale dank gaat uit naar amateur archeoloog Huub Schmitz voor het opvolgen van de graafwerkzaamheden. De verkregen resultaten zijn een resultaat van zijn dagelijkse inzet. Hij heeft het gros van het veldwerk op zich genomen door het plangebied te inspecteren op sporen en te zoeken naar metaalvondsten met een metaaldetector.

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
Romeinse tijd	Laat	450	
	Midden	270	
	Vroeg	70 na Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	15 voor Chr.
		Midden	250
		Vroeg	500
	Bronstijd	Laat	800
		Midden	1100
		Vroeg	1800
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000
		Midden	2850
		Vroeg	4200
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900/5300
		Midden	6450
		Vroeg	8640
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	9700
		Jong B	12.500
		Jong A	16.000
Midden		35.000	
Oud		250.000	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Methodes

2.1 Inleiding en doelstelling

In het Programma van Eisen (PvE) staan de eisen omschreven waaraan de aanbevolen archeologische begeleiding moest voldoen (Sprengers, 2015). Het PvE was alvorens de graafwerkzaamheden goedgekeurd door het bevoegd gezag, respectievelijk de gemeente Roerdalen (Laurie van Melick). Het doel van de archeologische begeleiding volgens het protocol proefsleuven en/of opgraven is om vast te stellen of er zich in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen bevinden die bij een niet aangepaste uitvoering van de plannen bedreigd kunnen worden. Een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden heeft met andere woorden een prospectief karakter en het accent ligt op waardering. De begeleidingsvorm was extensief en bestond uit inspecties. De graafwerkzaamheden werden dagelijks opgevolgd door amateur archeoloog Huub Schmitz. Eenmaal per week vond er een inspectie van de gegraven vlakken plaats door een archeoloog. De vorm van de begeleiding is afgestemd op de gespecificeerde verwachting (Sprengers en Roymans, 2014). De begrenzing van de graafwerkzaamheden vormde zowel in horizontale als verticale zin de grens van de archeologische werkzaamheden.

Mogelijkheden tot waardering in het veld

Indien behoudenswaardige archeologische vindplaatsen werden aangetroffen, bestond de mogelijkheid tot een herziening van de geschetste onderzoeksmethoden. De classificatie van een vindplaats als zijnde behoudenswaardig gebeurt steeds in overleg met het bevoegd gezag. Als uitgangspunt moet er naar gestreefd worden om behoudenswaardige vindplaatsen *in situ* te bewaren. Dit heeft vaak tot gevolg dat de oorspronkelijke inrichtingsplannen moeten worden aangepast met het oog op de verdere en permanente bescherming van de aangetroffen vindplaats. Wanneer behoud *in situ* echter niet mogelijk is, worden de resten opgegraven (behoud *ex situ*) in overleg met de opdrachtgever en het bevoegd gezag.

2.2 Extensieve archeologische inspectie van de gegraven vlakken

Binnen de natte laagten waartoe het onderzoeksgebied behoort worden vindplaatsen verwacht die verband houden met de kasteelbiotoop van het kasteel van Montfort. Het gaat hierbij om restanten van visvangst, veenwinning en militaire vondsten. De te verwachten resten betreffen puntlocaties die zich het best laten opsporen door een begeleiding van de graafwerkzaamheden. Tijdens en na de uitvoering van de graafwerkzaamheden zijn de graafvlakken en taluds regelmatig gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische resten. Een archeoloog was hier dus niet permanent aanwezig bij de graafwerkzaamheden. Het gevolg van deze extensieve archeologische begeleiding is dat er een grotere afhankelijkheid van de bereidwilligheid van de civiele aannemer ontstaat, die de volledige regie bezit over de graafwerkzaamheden. Een belangrijk vangnet bij deze werkwijze vormde de kraanmachinist, die bij het blootleggen van archeolo-

gische sporen en vondsten tijdens de graafwerkzaamheden onmiddellijk contact diende op te nemen met de uitvoerend archeoloog. In totaal is een oppervlakte van circa 1,15 ha archeologisch geïnspecteerd. De dagelijkse inspectie door amateurarcheoloog Huub Schmitz was leidend voor het veldwerk.

Tijdens de archeologische begeleiding zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- Het inspecteren van de graafvlakken, waarbij gelet is op aardewerkscherven, voorwerpen van steen, metaal, organische resten en grondsporen.
- Het inspecteren van het graafvlak met behulp van een metaaldetector.
- Verzamelen van vondstmateriaal per spooreenheid.
- Het blootleggen, tekenen, fotograferen en documenteren van archeologische resten conform de KNA.

Vlaktekeningen zijn digitaal vervaardigd met behulp van een *GPS Rover*. Dit omvat het digitaal inmeten van sporen, spoornummers en boringen. Dit meetsysteem is ingemeten in het Rijksdriehoeksnet (RD) met een nauwkeurigheid van 1/2 cm. Alle graafvlakken zijn met de metaaldetector onderzocht op metalen voorwerpen.

Inzet van amateurarcheologen

In het kader van een archeologische inspectie is het als archeologisch bedrijf financieel niet mogelijk om continu bij de graafwerkzaamheden aanwezig te zijn. De melding van de kraanmachinist vormt hierbij, zoals eerder gezegd, een belangrijk vangnet. Daarnaast kan er geopteerd worden om lokale heemkundeverenigingen en amateurarcheologen bij de archeologische inspectie van de graafwerkzaamheden te betrekken. Deze groep van vrijwilligers staat dan onder directe controle van het archeologische bedrijf en zij opereren uitsluitend onder de vlag van de archeologische uitvoerder. In het kader van de herinrichting van het plan/onderzoeksgebied is beroep gedaan op Huub Schmitz, er werd aan hem gevraagd om de graafmachines met de metaaldetector op te volgen.

2.3 Onderzoeksvragen

De *archeologische begeleiding* van de graafwerkzaamheden diende antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het plangebied? Zo ja: waaruit bestaan de archeologische resten en wat is de ouderdom hiervan? Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?
- Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak? In welke geologische en bodemkundige eenheden dan wel lagen bevinden zich de archeologische resten?

- Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen? In welke mate hebben agrarisch gebruik, waterbeheersingsmaatregelen of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of verstoring van de vindplaats?

In aanvulling op deze vragen moesten bij het aantreffen van een *behoudenswaardige vindplaats* de volgende vragen worden beantwoord:

- Van welk vindplaatstype is er sprake?
- Wat is de datering van de vindplaats?
- Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats?
- Waaruit bestaan de archeologische resten die zijn aangetroffen?
- Indien grondsporen zijn aangetroffen: op welk niveau zijn deze leesbaar?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid?
- Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewoningsfasen?
- Is er een ensemblewaarde met vindplaatsen in de omgeving van het plangebied?
- Wat is de conservering en ouderdom van eventuele veenlagen in het plangebied?
- Hoe ziet het paleo-landschap eruit (reconstructie aan de hand van paleo-ecologische resten)?

Indien geen archeologische vondsten worden gedaan:

- Wat is een mogelijke verklaring voor het ontbreken van archeologische resten in het plangebied?

3 Resultaten

3.1 Inleiding

Tijdens de archeologische begeleiding zijn geen behoudenswaardige vindplaatsen aangetroffen in het onderzoeksgebied. In het vooronderzoek was de verwachting gespecificeerd voor vondsten gerelateerd aan de kasteelbiotoop te Montfort. De veldresultaten wijken niet af van deze vooropgestelde verwachting. Zo zijn er sporen gevonden gerelateerd aan veenwinning, militaire vondsten en is in de marge van de uitgraving een bevoeiingsgracht aangesneden (figuur 2). In dit hoofdstuk worden de resultaten van de archeologische begeleiding toegelicht in de vorm van een beantwoording van de onderzoeksvragen.

3.2 Resultaten

Landschap en bodem

In het bureau en verkennend booronderzoek wordt het plangebied aangeduid als een natte laagte, een broekgebied ten noorden van het kasteel van Montfort. Binnen het plangebied bevinden zich geen merkwaardige reliëfsprongen. Zowel de zuidgrens als het bovenste deel van de westgrens kent een markante steilrand. De zuidelijke reliëfsprong wordt veroorzaakt door een opgebracht zandpakket met veel puin. Dit opgebrachte pakket is afkomstig van het kasteelterrein van Montfort. De westelijke steilrand is de grens van het plangebied met de uitloper van een dekzandrug. De reliëfsprong is veroorzaakt door het deels wegschuiven van de rug naar de natte laagte. Door het plangebied op te hogen in de 20e eeuw kreeg men drogere, voor landbouw geschikte gronden.

De bodem in het plangebied bestaat uit een ophogingspakket van 30 cm. Onder dit pakket bevindt zich een oude, verstoorde moerige A-horizont. Onder deze 30 cm dikke begraven A-horizont liggen op een gemiddelde diepte van 50/60 cm beneden maaiveld lichtgrijze fluvio-periglaciale afzettingen. Het oorspronkelijke veenpakket (oude A-horizont) is door ontginning vrijwel volledig ontgraven. Ter plaatse van de ontginning bevindt zich tussen de C-horizont en de Ap-horizont een ophogingspakket uit geel zand. Dit pakket is door egalisatie afgeschoven vanaf de westelijk gelegen zandrug.

Sporen van veenontginning

In het centrum van het plangebied zijn sporen aangetroffen van een grootschalige veenontginning. In het aangelegde vlak is een wisselend patroon van parallelle banen donkerbruin veen en geel zand gedocumenteerd (figuur 3). Ter plaatse is de veenontginning duidelijk in het profiel van de tijdelijke weg van het werkverkeer aantoonbaar (figuur 4). Onder de lichtbruine bouwvoor bevindt zich een dik pakket van geel dekzand. Onderaan, horizontaal van dit pakket bevinden zich verschillende stroken sterk siltig humeus zand. Deze zandige veenstroken behoren tot de

onderzijde van het voormalige veenpakket. Naast deze stroken ligt het pakket geel zand onmiddellijk op het gereduceerd verspoeld dekzand. Dit profiel is tot stand gekomen door het systematisch ontginningsproces. Het veen is uitgegraven in greppels tot de onderzijde van de sterk moerige laag. Tussen de greppels bleef een smalle strook veen gespaard. Op deze lange stroken werden de turfplaggen te drogen gelegd. Na de ontginning van het veen is het terrein geëgaliseerd met zand afkomstig van een zandrug.

De vroegste vermelding van de turfwinning te Montfort dateert uit 1342. Door de schaarser wordende bossen en het hiermee gepaarde gebrek aan brandhout, werd in opdracht van het kasteel over een periode van 23 dagen turf gestoken. Deze vroegste ontginning vond plaats aan de randen van de 's zomers drooggevallen waterpartijen. Vanaf het midden van de 16e eeuw werd de lokale turfwinning gereguleerd door het dorpsbestuur van Montfort. De vroege ontginning gebeurde door het uitgraven van turf in zogenaamde boerenkuilen. In de periode 1633-1637 was in het kasteel van Montfort een Spaans garnizoen gelegerd. Om in brandstof te voorzien werd door de toenmalige rentmeester Gerard Lindtgens in het voorjaar van 1634 een systematische veenontginning van het drooggevallen kasteeldomein bevolen. De soldaten staken de turf grachtgewijs af tot de onderzijde van het veenpakket. De sporen van de veenontginning in het plangebied kunnen toegeschreven worden aan deze periode in de 17e eeuw. Ze vormen een materieel bewijs van de exploitatie van het kasteeldomein door Spaanse soldaten tijdens de Tachtigjarige Oorlog¹.

Onderzoeksvragen:

- *Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het plangebied? Zo ja: waaruit bestaan de archeologische resten en wat is de ouderdom hiervan? Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?*

De sporen bestaan uit greppels die ontgraven zijn in het natuurlijke veenpakket, de vulling van de greppel bestaat uit geel zand. De sporen worden geïnterpreteerd als resten van een systematische veenontginning rond de periode 1633-1637. Het veen is greppelsgewijs ontgraven door Spaanse soldaten.

- *Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak? In welke geologische en bodemkundige eenheden dan wel lagen bevinden zich de archeologische resten?*

Deze greppels zijn verspreid over het volledige vlak in het centrum van het plangebied aangetroffen. De brede horizontale spreiding illustreert de grootschaligheid van de veenontginning. De met zand opgevulde greppels zijn ontgraven tot tegen de onderzijde van het voormalige veenpakket. Onder dit veenpakket bevindt zich gereduceerd verspoeld dekzand.

¹ Montfort, een kasteel en zijn landschap. 2006.

- *Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen? In welke mate hebben agrarisch gebruik, waterbeheersingsmaatregelen of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of versterking van de vindplaats?*
Het veenpakket is vrijwel volledig ontgraven door de ontginning, slechts de onderzijde van de tussenliggende stroken is *in situ* bewaard. Vondsten kunnen enkel onverstord zijn binnen deze stroken. De sporen van de veenontginning zijn tot een halve meter onder de huidige uitgraving bewaard.

Slagveldrelicten

Tijdens het ontgraven van de laagten is het vlak onderzocht met een metaaldetector. Behalve 4 muntjes, een knopje, een spinsteentje, een fragmentarisch bronzen gespje, een hoefijzer en een paar ondefinieerbare vondsten zijn er 19 loden musketkogels gevonden. De kogels bevonden zich verspreid over het plangebied in het natuurlijke veenpakket. Op basis van de diameter van de kogels kunnen de kogels onderverdeeld worden in zeven verschillende kalibers (tabel 2). De kogels zijn gerelateerd aan de militaire context van het kasteeldomein en kunnen gedateerd worden vanaf het begin van de Nieuwe Tijd. Tijdens de onafhankelijkheidsstrijd van het hertogdom Gelre tegen het Habsburgse Rijk van Maximiliaan van Oostenrijk en Karel V werd het Kasteel van Montfort in het midden van de 16e eeuw zwaar belegerd. In de 17e eeuw was het kasteeldomein onderdeel van het strijdtoneel tussen de Nederlanders en de Spanjaarden. Tijdens de tachtigjarige oorlog lag er vier jaar een frontlijn tussen Montfort en Roermond. Tal van schermselingsvonden plaats in deze periode in de omgeving van het kasteeldomein.

aantal	diameter (mm)
1	7
1	11
4	12
4	14
5	16
3	19
1	24

Tabel 2: Aantal per diameter.

Onderzoeksvragen:

- *Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het plangebied? Zo ja: waaruit bestaan de archeologische resten en wat is de ouderdom hiervan? Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?*

De 19 musketkogels zijn gerelateerd aan het strijdtoneel dat gedurende eeuwen rondom het kasteeldomein heeft plaatsgehad. De vondsten zijn relicten van een of meerdere slagvelden.

- *Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak? In welke geologische en bodemkundige eenheden dan wel lagen bevinden zich de archeologische resten?*

De horizontale spreiding van de vondsten is niet onderzocht. De musketkogels zijn aangetroffen in de restanten van het veenpakket.

- *Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen? In welke mate hebben agrarisch gebruik, waterbeheersingsmaatregelen of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of verstoring van de vindplaats? Slagveld relicten daterend voor de veenwinning zijn grotendeels verstoord door deze exploitatie. Resten na de ontvening zijn goed bewaard en afgedekt door het latere zandpakket.*

Bevloeiingsgracht voor visvijver(s)

In de marge van de uitgraving, in het centrum van het plangebied is een puinstrook gedocumenteerd met een zuidwest-noordoost oriëntatie. Het lichtbruingrijze spoor met insluitsels van veel recent puin is de vulling van een gracht. Omdat het couperen van het spoor niet tot de mogelijkheid behoorde is er in het centrum van dit spoor een boring gezet. Uit deze boring bleek dat tot 55 cm -Mv de bodem uit de lichtbruingrijze zandige puinvulling bestond. Onder het demppakket bestond de vulling uit sterk siltig donkerbruin zand. Vanaf 75 cm -Mv bevindt zich het natuurlijk gereduceerde verspoelde dekzand. Het humeuze pakket kan een sedimentaire grachtvulling zijn of een restant van het oorspronkelijke veenpakket dat na ontginning volgestort is.

Volgens de voormalige landeigenaar is dit spoor een gracht die vijver(s) ten noorden van het plangebied verbond met de Vlootbeek. Deze bevoeiingsgracht behoort tot het collectief geheugen van de oudere generatie te Montfort, maar gaat mogelijk terug tot de 16e eeuw. Vanaf deze periode zijn er in het kasteeldomein visvijvers ingericht.

- *Zijn er archeologische resten aanwezig binnen het plangebied? Zo ja: waaruit bestaan de archeologische resten en wat is de ouderdom hiervan? Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?*

Indien de interpretatie van de voormalige landeigenaar juist is, bevoeide de gracht de noordelijk gelegen visvijver(s) met water uit de Vlootbeek. Het spoor blijft door de huidige graafwerkzaamheden in situ. Dit onderzoek heeft de vulling van de gracht niet onderzocht op archeologische resten. In de gracht kunnen restanten aanwezig zijn van beschoeiing, stuwen en vondsten als afvalconcentraties, etc.

- *Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak? In welke geologische en bodemkundige eenheden dan wel lagen bevinden zich de archeologische resten?*

De demplaag is tijdens de uitgraving slechts over een kleine oppervlakte aangesneden. De onderliggende humeuze vulling is niet onderzocht.

- *Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen? In welke mate hebben agrarisch gebruik, waterbeheersingsmaatregelen of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of verstoring van de vindplaats?*
Door de ophoging van het terrein is de vulling van de gracht in situ bewaard.

Overige vondsten

Tijdens het onderzoek is het vlak onderzocht op vondsten, zowel visueel als met een metaaldector. In totaal zijn 43 vondsten gedocumenteerd uit twee materiaalcategorieën, metaal en keramiek. De vondsten uit keramiek blijven beperkt tot één pijpenkop. De overige vondsten kunnen we onderverdelen in 12 vondstcategorieën. De 19 besproken musketkogels vormen de grootste groep. De munten bestaan uit een ondefinieerbare duit, een 19e eeuwse munt uit Aken, een heller uit 1819 en een vooroorlogse 5 cent. Verder is er een fragmentarische bronzen gesp gevonden, een middeleeuws hoefijzer, een knoopje, een spinsteentje, lood van glasramen, een onbekend kelkvormig object, een brokje lood en een ijzeren lat (beslag?).

4 Conclusie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen behoudenswaardige vindplaatsen aangetroffen. De verwachting die in het bureauonderzoek uitgesproken was voor resten gerelateerd aan de kasteelbiotoop te Montfort wordt bevestigd door de aangetroffen vondsten en sporen. Er zijn sporen van veenontginning, militaire resten en een bevoeiingsgreppel gevonden.

Centraal in het plangebied is de natuurlijke bodem verstoord tot tegen het verspoeld dekzand. Deze verstoring is een cultureel gegeven, de oorzaak ligt bij de ontginning van het voormalige veenlandschap rondom het kasteel van Montfort. In het vlak en in het profiel van de tijdelijke weg van het werkverkeer zijn heel duidelijk parallel gelegen greppels gevonden. De greppels zijn opgevuld met geel zand. De stroken tussen de greppels zijn sterk humeus. Dit zandig veen is een restant van het ontgonnen veen. De veenwinning geschiedde door middel van het graven van greppels. De strook tussen twee greppels werd gebruikt voor het drogen van de gestoken plaggen. De plaggen vormde brandstof voor het kasteel, in tijden dat hout reeds een schaars en gewilde grondstof geworden was. De ontginningssporen kunnen gedateerd worden rond 1634.

Ondanks de grote verstoring (ontginning van het veen) zijn er militaire resten aangetroffen. In totaal zijn 19 musketkogels gevonden met behulp van een metaaldetector. De kogels zijn gerelateerd aan belegeringen en schermutselingen in en rondom het kasteeldomein. Deze dateren vanaf het begin van de Nieuwe Tijd.

In de rand van de ontgraving, centraal binnen het plangebied is een strook met puin aangetroffen. Het spoor is zeer oppervlakkig en over een beperkte afstand aangesneden door de uitgraving. Door middel van een boring is onder het puinpakket een sterk humeuze grachtvulling gedocumenteerd. Op basis van de herinnering van de voormalige grondeigenaar wordt gesteld dat de greppel, met water van de Vlootbeek, de visvijvers ten noorden van het plangebied van water voorzag.

Deze resultaten zijn tot stand gekomen door een voortvarende samenwerking tussen de uitvoerder en dhr. Huub Schmitz.

Literatuur

- CCvD**, 2008. *KNA Leidraad Beekdalen in Pleistoceen Nederland*. SIKB 01-07-2008 versie 1.0. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Montfort, een kasteel en zijn landschap*, 2006. Het Limburgs Landschap, Lomm
- Sprengers, N. & J. Roymans**, 2014. Natuurontwikkeling Heerlijkheit Montfort in Montfort, gemeente Roerdalen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek. *RAAP-Notitie 4870*, Weesp
- Sprengers, N.**, 2015. Programma van Eisen Archeologische begeleiding Beekdalen Natuurontwikkeling Heerlijkheit Montfort in Montfort Gemeente Roerdalen. *RAAP-Programma van eisen 1412*, Weesp

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Resultaten onderzoek.

Figuur 3. Vlakfoto met sporen van veenontginning.

Figuur 4. Profielfoto met sporen van veenontginning.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Aantal per diameter.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
<i>in situ</i>	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeed, weggegooid of verloren.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen